

Protivzdušná obrana tankové divize při překonávání rozsáhlých zamořených prostorů s vysokou úrovní radiace

Podplukovník Jiří Martinek

Zkoumáme-li rozsáhlý zamořený prostor, vzniklý po pozemním atomovém výbuchu, vidíme, že jde v podstatě o druh překážky, vytvořené nepřítelem na směr postupu nebo přesunu, s cílem zamezit nebo zpomalit pohyb našich jednotek a způsobit jim ztráty na živé síle. Tato překážka má dočasný charakter, daný parametry výbuchu a pcvětrnostními podmínkami a je časově omezena postupným poklesem radioaktivity. Má-li nepříteli přinést požadovaný efekt, musí být využita v době, kdy úroveň radiace přesahuje potřebnou hranici, nebezpečnou pro lidský organismus. Každá překážka, má-li být dostatečně účinná, musí být střežena. Proto i **zamořený prostor**, vzniklý v důsledku pozemního atomového úderu, **musí být střežen a to nejen pozorováním, ale i palbou.** Zejména prostory před vnitřní a za vnější hranicí radiační stopy budou nepřítelem střeženy, protože zde je možno účinně působit na jednotky, které se připravují stopu překonat, nebo které ji překonaly. V závislosti na tom, ve které fázi boje bude použito pozemních atomových výbuchů, může být ke střežení použito různých prostředků. Při použití pozemních atomových výbuchů k přehrazení os přesunu divize na čáru zasazení k útoku může být použito za vnější i vnitřní hranicí radiační stopy s úspěchem letectva jak k průzkumu, tak i k aktivnímu zásahu na pochoduující vojska. Za vnější hranicí směrem k nepříteli můžeme použít letectva, před vnitřní hra-

nici různé prostředky pozemního průzkumu a palby dělostřelectva.

Letectvo je schopné v krátké době stanovit skutečnou hranici zamořeného prostoru a směr šíření radioaktivního mraku, prozkoumat terén vně radiační stopy s cílem — zjistit činnost našich vojsk a napadat je ze vzduchu v době, kdy jsou nejvíce zranitelná.

Vyhodnocení radiační situace po atomovém výbuchu, přijetí rozhodnutí, proniknutí tohoto rozhodnutí do vojsk a příprava osob i bojové techniky k překonání zamořeného prostoru si vyžadá určité doby. Tato doba závisí na stupni vycvičenosti vojsk a štábů, na spolehlivosti spojení, na bojové situaci i na druhu bojové techniky a výzbroje jednotky, která bude zamořený prostor překonávat. V daleko kratším čase překonáme zamořený prostor při přesunu na čáru zasazení (včasné zplánování objížděk a změn pochodových os) než v průběhu boje v hloubce obrany nepřítele za stále se měnící bojové situace. V každém případě se však většina útvarů a jejich posilových prostředků v pásmu širokém asi 10 až 15 kilometrů před hranicí radiační stopy zdrží, zpomalí postup, popřípadě i zastaví.

Vojska si nasazují ochranné prostředky a připravují techniku k překonání radiační stopy. Tím vzniká zvýšené nebezpečí napadení nepřátelským letectvem. Zastavení útvarů na osách a jejich nahromadění toto nebezpečí stupňuje. Obdobné nebezpečí vzniká při vyjití z radioaktivní stopy i když budou

vojstva ihned pokračovat v bojovém úkolu a nebudou bezprostředně po překonání zamořeného prostoru provádět dezaktivaci a speciální očistu.

U těchto vojsk se projeví zvýšená únava, která může způsobit částečné narušení velení, bojových sestav a i uvolnění v dodržování zásad protivzdušné obrany. Náročným výcvikem ve složitých podmínkách a udržováním vysokého morálního stavu je možné toto nebezpečí vyloučit.

I když nebezpečí napadení ze vzduchu bude nejvyšší vně radiální stopy, může nepřítel ve větších vzdálenostech od centra pozemních výbuchů použít letectva z velkých a stratosférických výšek. Obdobně může použít i palby dělostřelectva s cílem zastavit nebo zpomalit postup uvnitř stopy a tím zvýšit celkovou dávku ozáření osob. Protože letouny v uvedených výškách ničí armádní a frontové prostředky, nebudou se jimi blíže v článku zabývat. Divizní organická a posilové prostředky bojují s letouny na přízemních až středních výškách.

Při překonávání rozsáhlého zamořeného prostoru je tudíž nutné organizovat spolehlivou protivzdušnou obranu. Těžiště této obrany bude spočívat ve vytvoření systému uvědomování vojsk po celou dobu překonávání radiální stopy, v organizaci průzkumu vzdušného prostoru s důrazem na přístupy k zamořenému prostoru a soustředění palby protiletadlového dělostřelectva do ohroženého pásma před vnitřní a za vnější hranicí zamořeného prostoru. Dále v důsledných opatřeních ke snížení účinků vzdušného napadení, jako využití ochranných vlastností terénu, maskování, rozptýlení vojsk, dodržování pochodo- vých rychlostí a vzdáleností mezi vozidly apod.

Objekty bráněné protiletadlovým dělostřelectvem posuzujeme ze dvou hledisek. Především podle způsobu, jakým budou překonávat radiální stopu, zda

budou pokračovat v postupu nezměněným směrem nebo po nových osách, zda budou obcházet střed pozemního výbuchu mimo stopu nebo vyčkávat před hranicí stopy na pokles radiace. Dále o jaký útvar jde z hlediska výzbroje a jaký bude v důsledku toho koeficient zeslabení dávky ozáření. Obě tato hlediska ovlivní přemístování jednotek protivzdušné obrany.

Útvary a jednotky protiletadlového dělostřelectva tankové divize budou zaujímat bojovou sestavu v prostorech ohrožených nepřátelským letectvem před a za hranicí radiální stopy. Uvnitř bojové stopy nebudou bojovou sestavu protiletadlového dělostřelectva zpravidla zaujímat. V místech s vysokou úrovní radiace nebude letectvo působit v těch výškách, na kterých divizní prostředky protiletadlového dělostřelectva vedou palbu, a proto není rozvinutí bojových sestav v těchto prostorech opodstatněné.

Divizní prostředky PVO (vlastní i posilové) budou muset zaujmout někdy bojovou sestavu v prostorech s nižším stupněm zamoření (např. při přechodu vodního toku). V těchto případech musí velitelé jednotek PVO věnovat mimořádnou pozornost dozimetrové kontrole osob a po opuštění zamořeného prostoru včas provést speciální očistu, aby nedocházelo k zbytečnému zvýšení ozáření.

Vzhledem ke značné šířce radiální stopy není možno nad zamořeným prostorem vytvořit souvislou palebnou zónu protiletadlového dělostřelectva. Při překonávání radiální stopy bude stupeň připravenosti k palbě z chodu a krátkých zastávek různý podle druhu materiálu a úrovně radiace na ose přesunu. U materiálu 57 mm budou děla a přístroje zakryty tak, aby po opuštění zamořeného prostoru bylo možno po sejmutí plachet a krytů bezpečně pracovat v prostředcích ochrany

jednotlivce i bez okamžité dezaktivace. V místech s nižším stupněm radiace je účelné ponechat v každé jednotce jeden kanón odkrýlý a připravený k odražení náhle se objevivších cílů palbou z podvozku. Jednotky 30 mm mohou překonávat zamořený prostor i plně připraveny k palbě. K tomu je účelné, aby střelec měl lehký ochranný oděv, ochrannou masku, přilbu a plachtíčku pro utěsnění střelecké věže. Koeficient zeslabení dávky ozáření u jednotek materiálem 57 mm činí 2, a u jednotek 30 mm 4. Jednotky 57 mm budou proto radiační stopu překonávat objížďkami a po osách vzdálenějších od centra výbuchu. V některých případech budou vyčkávat i poklesu radiace v zaujaté bojové sestavě před hranicí radiační stopy. Jednotky 30 mm budou s to překonávat i prostor v místech s vyšší radiací.

Hlavní údernou silou tankové divize jsou tankové pluky, které pro koeficient ozáření 10 mohou překonávat zamořený prostor i s vysokou úrovní radiace. Protože většina ostatních prvků bojové sestavy tankové divize má koeficient zeslabení dávky ozáření nižší (2 až 4), mohou se tanky dočasně vzdálit od ostatních sil divize. Tím mohou na určitou dobu zůstat tanky bez prostředků, které je podporují a zabezpečují. Proto velitelé protiletadlového dělostřelectva musí vyslat s tanky nebo po nejbližší ose jednotky 30 mm tak, aby byly schopny zabezpečit tanky již při vyjití z radiační stopy. Část protiletadlového dělostřelectva s materiálem 57 mm se rozvíjí v ohrožených prostorech, kde útvary vyčkávat na pokles radiace, anebo se připravují k překonání radiační stopy. Větší část překonává zamořený prostor s úkolem být včas připravena k zaujetí bojové sestavy na směru rozhodujícího úderu k zabezpečení hlavních sil divize. Pro zabez-

pečení širokého manévru útvarů s nižším stupněm zeslabení dávky ozáření jsou vševojskoví velitelé povinni organizovat zabezpečení boků celé bojové sestavy.

Vzhledem ke značné hloubce zamořeného prostoru budou u útvarů a jednotek protivzdušné obrany kladeny značné požadavky na velení a spojení, protože jednotky po obou stranách radiační stopy budou od sebe odděleny zamořeným a ionizovaným ovzduším.

K vytvoření spolehlivého systému uvědomování vojsk o vzdušné situaci bude někdy výhodné na přechodnou dobu zřídit dvě střediska vysílání otevřené výstrahy divize. Jedno středisko rozmístit před vnitřní hranicí radiační stopy a vysílat na hlavní frekvenci, druhé za vnější hranicí radiační stopy a vysílat na záložní frekvenci. Pro druhé středisko vysílání využít rádiové stanice pro spojení s nadřazeným a po tuto dobu udržovat s ním spojení ve vševojskové síti.

Při značné hloubce zamořeného prostoru je vhodné řídit činnost jednotek protivzdušné obrany, které již radiační stopu překročily, z PVS a činnost jednotek na přístupu k radiační stopě z VS. Průzkum vzdušného prostoru má své zvláštnosti zejména průzkum radiotechnickými prostředky. Část radiolokátorů, vysunutých s prvosledovými útvary provádí průzkum vzdušného prostoru s důrazem na směr postupu a směry kolmo na něj. Radiolokátory před stopou provádějí průzkum s důrazem na směry kolmo na směr postupu a do týlu. Nálety letounů budou totiž směřovat převážně do pásu rovnoběžných se směrem vypádání radiační stopy. Útvary protivzdušné obrany budou ve větší míře využívat údajů o vzdušné situaci od radiotechnických hlásek armády, přesunujících se na směru postupu tankové divize.

Velký význam pro zachování bojové schopnosti divize má dodržování všech opatření ke snížení účinků vzdušného napadení. Zejména ty útvary, jednotky a týly, které vyčkávají na pokles radiace, musí využívat terén pro skryté rozmístění, nedopustit shlukování na osách a organizovat systém palby z ručních zbraní proti nízko letícím letounům.

*

Uvedené zásady kladou vysoké požadavky na řídicí činnost náčelníka protivzdušné obrany tankové divize. Předpokladem pro nepřetržitě a pružné řízení útvarů a jednotek protivzdušné obrany je stálá informovanost oddělení o vzdušné a pozemní situaci, umění správně je hodnotit a činit včasné opatření v soulase se zámyslem všeojskového velitele.

Podle zkušeností z taktických cvičení doporučuji práci na oddělení protivzdušné obrany tankové divize organizovat takto:

Při ujasnění úkolu a hodnocení situace uvážit, ve kterých prostorech je možno očekávat použití pozemních atomových výbuchů nepřítelem. Současně uvážit i předpokládané směry náletů nepřátelského letectva a které prostory mohou být nejvíce ohroženy. Při plánování stanovit v součinnosti s operačním oddělením objížďky, po kterých se budou přesunovat prostředky protivzdušné obrany v případě pozemního výbuchu při přesunu na čáru zasazení a stanovit odpovídající signály pro předjíždění. Dále vyhodnotit terén z hlediska rozvinování bojových sestav poblíž komunikací. Obdobně soustavně hodnotit situaci v průběhu bojové činnosti. Neustále vést na pracovní mapě povětrnostní situaci a hodnotit možnost použití pozemních výbuchů nepřítelem. Údaje o povětrnostní situaci

získávat od chemického náčelníka a z povětrnostní zprávy protiletadlového dělostřelectva vysílané periodicky v síti velení prostředkům PVO armády. Mít stále přehled o stupni ozáření osob jednotek protivzdušné obrany. Stále sledovat vzdušnou situaci a mít přehled o činnosti pozemních vojsk. Podle možnosti odposlouchávat hlášení divizní radiační sítě, zejména v době, kdy je možno očekávat pozemní výbuchy, být v neustálém styku s chemickým náčelníkem a tak získávat přehled o radiační situaci. Znat signály o atomovém úderu, vysílané v armádní síti výstrahy a dovést je rychle vyhodnotit.

Pro rychlé řízení vojsk mít ve zpracované tabulce signálů dostatek vhodných výrazů. Po obdržení údajů o nepřátelském atomovém úderu se uplatní tento pracovní postup:

- okamžitě uvědomit podřízené prostředky protivzdušné obrany v síti velení o úderu s uvedením parametrů výbuchu;

- uvědomit všechny útvary divize v otevřené síti výstrahy (jako zdvojení uvědomění ve všeojskových sítích);

- vyhodnotit radiační situaci a vydat podřízeným prostředkům protivzdušné obrany předběžná nařízení pro neodkladná opatření (jako vyvedení z ohroženého prostoru, zastavení dalšího postupu, rozvinutí sestavy na místě apod.);

- urychleně se seznámit se zámyslem velitele divize jak překonat zamořený prostor hlavními silami divize a s jeho rozhodnutím pro další boj;

- rozhodnout se, jak podle tohoto zámyslu organizovat protivzdušnou obranu. Při tom určit, po jakých osách překonat stopu jednotkami určenými k zabezpečení hlavních sil divize při vyjití ze zamořeného prostoru a sta-

novit předpokládáný prostor rozvinutí do bojové sestavy. Určit, jakými silami organizovat protivzdušnou obranu na přístupech k zamořenému prostoru a které objekty bránit. Jak rozmístit prostředky radiotechnického průzkumu vzdušného prostoru. Jak organizovat uvědomování o vzdušné situaci a velení při překonávání radiační stopy;

- vydat podřízeným útvarům nařízení podle signální tabulky;
- sledovat plnění úkolů a upřesňo-

vat činnost útvarů podle vývinu situace;

— po překonání stopy zjistit stav ozáření jednotek, upravit podle stupně ozáření bojový úkol a provést změnu v posilových prostředcích protivzdušné obrany, jejichž ozáření přesáhlo přípustnou mez. Upravit narušené velení;

- podle bojové situace povolit postupnou dezaktivaci a speciální očištění jednotek protivzdušné obrany.

Úspěch protivzdušné obrany při zabezpečování překonání rozsáhlého zamořeného prostoru bude záviset na dovednosti oddělení PVO divize a štábů útvarů rychle vyhodnotit radiační situaci, správně se rozhodnout a dovést přijaté rozhodnutí do vojsk, dále i na vycvičenosti jednotek v bojové činnosti za velmi ztížených podmínek. Velký význam při plnění tohoto úkolu bude mít maximální snížení ztrátového času, vznikajícího při překonávání radiační stopy objížďkou po delších pochodových osách a včasné dosažení bojové pohotovosti v nových prostorech.

V horském a zalesněném terénu bude činnost jednotek PVO ztížena nedostatkem vhodných komunikací. Jednotky protivzdušné obrany musí umět i samostatně na dílčích úsecích odstraňovat překážky. Při nedostatku komunikací se bude větší část jednotek 57 mm rozvíjet na přístupech k radiační stopě a vyčkávat na pokles radiace, jednotky 30 mm budou překonávat zamořený prostor v sestavě prvosledových praporů a zabezpečovat východ ze zamořeného prostoru. Zvláště pečlivě bude nutno organizovat součinnost a zařazování jednotek protivzdušné obrany do pochodových proudů. Těžiště boje se vzdušným nepřítelem bude spočívat na jednotkách, vyzbrojených materiálem 57 mm.

Úkol protivzdušné obrany při překonávání rozsáhlých zamořených prostorů vyžaduje od velitelů, štábů a jednotek protivzdušné obrany tvůrčího úsilí a náročného výcviku. Pouze houževnatou prací, soustavnou přípravou na taktických cvičeních s vojsky a přípravou štábů v nejrozsáhlejších podmínkách je možné získat potřebné návyky a zkušenosti pro splnění tohoto úkolu.